• سرمقـــــاله

بسم الله الرحمن الرحیم

۱. بیست سال پیش (سال ۱۳۸۲) که گام به میدان مطالعات قرآن و حدیث نهادیم، در پیشانی نخستین شمارهٔ فصلنامهٔ سفینه برخی از خطوط حرکت خود را ترسیم کردیم:

*توجه به حدیث گرانسنگ ثقلین، با رویکرد عقلانی و اندیشه‌ورزیِ آزادانه

*فرهنگ سازی بر مبنای این یادگارهای ماندگار پیامبر رحمت و هدایت

*توجه به کیفیت در کنار کمیت، بلکه بالاتر از آن

*هدف‌گیریِ دین داری ورای دین دانیِ رایج

*نظر سنجی و اثر سنجی در عرصهٔ فرآورده‌های فرهنگی دین

*رویکردی مناسب در فضای انفجار اطلاعات

*بهره‌گیری از این سفینهٔ نجات امت در مسیر انتظار حیات بخش امام موعود

۲. پس از گذشت دو دهه، وقتی به پشت سر خود می‌نگریم، در آینهٔ حدود ششصد مقاله و یادداشت ـ که در هشتاد شماره فصلنامه منتشر شده ـ تحقق این اهداف را، تا حدّی نظاره می‌کنیم. از همان آغاز بنا را بر تعاون نهاده بودیم، و می‌خواستیم با بهره‌گیری از دیدگاه‌های فرهیختگان تحقق این اهداف را محک بزنیم. و اکنون نیز: «بر همان عهد که بودیم، بر آنیم هنوز».

بدین روی مانند گذشته دست یاری به مخاطبان گرامی دراز می‌کنیم و همکاری دغدغه مندان حوزه و دانشگاه را خواستاریم.

۳. تنوع موضوعی هشتاد شمارهٔ سفینه بیش از اینکه ما را به گذشته مان مغرور کند، باید خلأهای موجود را نشان دهد و راه‌های نارفته و وادی‌های ناپیموده را به عنوان ضرورت جدّی فرادید ما آورد. هنوز هم ایده‌ها داریم و آرمانهای بلند در سر می‌پرورانیم، چرا که باور داریم «آرزو بر جوانان عیب نیست».

به هر حال، مولودی که روزی سالهای کودکی را می‌گذراند، اکنون جوانی بیست ساله است، باداکه بالنده باشد و دیر پاید.

۴. تأکید بر پاره‌ای از قالب‌های نگارشی را در زمرهٔ دستاوردهای سفینه به شمار می‌آوریم؛ چارچوب‌هایی مانند: نکته‌های پژوهشی، بایسته‌های پژوهشی، نمایهٔ تفصیلی، مصاحبه‌های علمی، نقد و معرفی منابع مرتبط با هر موضوع و دیگر قالب‌هایی که در مجلات پژوهشی کمتر دیده می‌شد؛ زیرا ما بیش از ساختار، به روح و هدف چنین فضاهایی می‌اندیشیدیم، نه به رفع تکلیف اداری، که اساساً از یک مؤسسهٔ فرهنگی خصوصی غیر دولتی، غیر وابسته، غیر انتفاعی همین انتظار می‌رود.

۵. در مجال کوتاه این قلم انداز، به یکی از این دستاوردها اشاره می‌شود، یعنی سرمقاله ها، که از همان آغاز حرکت، به عنوان سخنگاهی برای واگویهٔ صادقانهٔ فرصت‌ها و تهدیدها در نظر گرفته بودیم. استقبال عموم مخاطبان فرهیختهٔ دانشگاهی و حوزوی سبب شد که به این بخش توجّه جدّی نشان دهیم.

بدین روی با بهره‌گیری از مطالعات میان رشته‌ای و عنایت به فضاهای جدید اندیشه و فرهنگ و اخلاق و تربیت در سطح فردی و اجتماعی، در صدر هر شماره نکته‌ای چند نگاشته شد؛ بدان امید که توجّهی جلب کند، راهی تازه بگشاید، چشمی بر دشواری‌های راه باز کند یا گامی را در راه استوار بدارد.

۶. برای آگاهی عزیزان نسبت به این بخش، فهرستی مختصر از ۷۹ شمارهٔ گذشته با عنوان موضوع اختصاصی هر شماره و خلاصه‌ای از درونمایهٔ سرمقالهٔ مربوط آورده ایم. به تعبیری دیگر، این سرمقاله که پس از بیست سال تلاش نوشته می‌شود، کارنامه‌ای است صمیمانه، که اگر نه بهترین نوشتار، دست کم، نهایت توان ما بوده است. بدان امید که تأکید بر این بخش از سفینه، افق‌های جدیدی به روی عزیزان مخاطب باز کند، عنوان‌های این یادداشتها را مرور می‌کنیم.

ش ۱ (قرآن) ـ تفاوت دین دانی با دین داری و دین بانی؛ ضرورت نظرسنجی و اثرسنجی در فضای ترویج فرهنگ ثقلین

ش ۲ (حدیث) ـ ضرورت توجه به کیفیت در عرصهٔ نشر و ترویج حدیث؛ پرهیز از افراط و تفریط در این زمینه

ش ۳ (حدیث) ـ ارزش بی مانندِ حدیث و وظایف ما

ش ۴ (حکمت علوی) ـ ارزش کلمات علوی در بیان اندیشمندان غیر شیعه و غیر مسلمان
ش ۵ (حکمت علوی) ـ ضرورت تربیت نسل‌های جدید بر اساس حکمت علوی
ش ۶ (صحیفهٔ سجادیه) ـ بنیان نهادن نظام استوار اندیشگی بر مبنای صحیفه
ش ۷ (صحیفهٔ سجادیه) ـ نگاه نو به متون کهن به ویژه صحیفه
ش ۸ (صحیفهٔ سجادیه) ـ آینده نگری و ترسیم نظام اخلاقی اسلامی بر مبنای صحیفه
ش ۹ (صحیفهٔ سجادیه) ـ تبیین بینش غربی نسبت به دین، و نقد آن بر مبنای رسالهٔ حقوق امام سجاد علیه‌السلام
ش ۱۰ (مهدویت) ـ تربیت مهدوی، ضرورت گریزناپذیر انتظار
ش ۱۱ (مهدویت) ـ کالبد و روح در عبادات به ویژه محبت حضرت مهدی علیه‌السلام
ش ۱۲ (مهدویت) ـ معنای ظلم و انواع آن و تبیین ابعاد عدالت موعود
ش ۱۳ (امامت) ـ خلقت و هدایت؛ قبول ولایت الهی
ش ۱۴ (امامت) ـ قیاس ناپذیریِ امامان معصوم علیهم‌السلام با دیگران
ش ۱۵ (امامت) ـ نقد برخی از نگرش‌های باطل به آموزهٔ امامت
ش ۱۶ (امامت) ـ نگاهی علمی به آموزهٔ تولّی و تبرّی
ش ۱۷ (قرآن) ـ قرآن و مبیّن آن
ش ۱۸ (کتاب کافی) ـ ارزش و جایگاه بی بدیل حدیث در اندیشهٔ دینی
ش ۱۹ (کتاب کافی) ـ جایگاه کتاب کافی در پاسخ گویی به شبهات مخالفان
ش ۲۰ (کتاب کافی) ـ بهره‌گیری از کتاب کافی در راه تبیین و افشای بدعت‌ها
ش ۲۱ (قرآن) ـ استفاده از قرآن برای ترسیم سیمای صحیح پیامبران گذشته
ش ۲۲ (حضرت زینب علیهاالسلام) ـ مروری بر ویژگی‌های شاخص حضرت زینب علیهاالسلام
ش ۲۳ (قرآن) ـ مروری بر فرآورده‌های فرهنگی مرتبط با قرآن
ش ۲۴ (قرآن) ـ دانش تفسیر قرآن و دستاوردهایش با تکیه بر کلام شیخ آقابزرگ تهرانی
ش ۲۵ (قرآن) ـ گذری بر کتابهای دینی به ویژه آثار قرآنی
ش ۲۶ (نصوص امامت) ـ معرفت امام در پرتو معرفت خدا و رسول؛ و نقدی بر بعضی از دیدگاه‌ها
ش ۲۷ (قرآن) ـ بایسته‌ها و نابایسته‌های پژوهش‌های دینی
ش ۲۸ (حدیث) ـ بایسته‌ها و نابایسته‌های پژوهش‌های حدیثی

ش ۲۹ (نبوت) ـ شکر نعمت دین با بهره‌گیری از ابزارهای جدید
ش ۳۰ (نبوت) ـ هشدار نسبت به کیفر کفران نعمت پیامبران
ش ۳۱ (نبوت) ـ رویکرد تبیینی و احتجاجی به مبحث نبوت
ش ۳۲ (نبوت) ـ آموزه‌های نبوّت در برابر صف آراییِ فرهنگ جاهلی
ش ۳۳ (قرآن) ـ نکاتی در بارهٔ حدیث سفینه
ش ۳۴ (آیة الله شیخ علی نمازی) ـ ارج والای عالِمان شیعه در زمان غیبت
ش ۳۵ (حدیث) ـ ارج سترگ حدیث در گذشته و ضرورت احیای آن در این زمان
ش ۳۶ (حدیث) ـ عبرت گرفتن از تاریخ گذشته در تعامل صحیح امروزین با میراث گرانسنگ حدیثی شیعه
ش ۳۷ (حدیث) ـ اخلاق نشر و ترویج حدیث
ش ۳۸ (علامه امینی) ـ تحلیلی در بارهٔ غدیر، از یکی از اعلام معاصر اهل تسنن
ش ۳۹ (پژوهش‌های رضوی) ـ انگیزهٔ ورود به عرصهٔ پژوهش‌های رضوی
ش ۴۰ (پژوهش‌های رضوی) ـ بایسته‌های تعامل صحیح با تراث رضوی
ش ۴۱ (پژوهش‌های رضوی) ـ پیوند امامت با توحید و عبرت گرفتن از ماجرای واقفه
ش ۴۲ (پژوهش‌های رضوی) ـ بهره گرفتن معرفتی از ظرفیت گستردهٔ زیارت
ش ۴۳ (پژوهش‌های فاطمی) ـ گزارشی از همایش بانوان اسوه
ش ۴۴ (حدیث) ـ آسیب شناسی پژوهش‌های حدیثی
ش ۴۵ (حدیث) ـ امامت، تداوم نبوت؛ و وظیفهٔ ما در برابر این گوهرهای الهی
ش ۴۶ (قرآن) ـ غربت قرآن و تعطیل عقل؛ پیامد اقدامات مدعیان خلافت پیامبر
ش ۴۷ (حضرت ابوطالب) ـ سِحر تاریخ نگاران و ضرورت شناخت حضرت ابوطالب
ش ۴۸ (حضرت ابوطالب) ـ دورنمای عظمت و مقام الهی حضرت ابوطالب
ش ۴۹ (حضرت ابوطالب) ـ گزارشی از شماره‌های ویژهٔ حضرت ابوطالب
ش ۵۰ (عدل الهی) ـ سردرگمیِ بزرگان دانش بشری در مسائل مرتبط با اختیار انسان و شرور و مانند آنها
ش ۵۱ (عدل الهی) ـ نگاهی به مکتب اهل بیت در مسائل عدل الهی
ش ۵۲ (عدل الهی) ـ پاسخ گویی به شبهات مرتبط با عدل الهی؛ چالش‌ها و راهکارها

ش ۵۳ (عدل الهی) ـ دشواری‌های مباحث عدل الهی و راهکار برون رفت از آنها

ش ۵۴ (عدل الهی) ـ چند نکته برای بهره وریِ بهینه از کلام اهل بیت، با تأکید بر مبحث اختیار انسان

ش ۵۵ (عدل الهی) ـ فوائد و ضرورتهای بحث در بارهٔ عدل الهی

ش ۵۶ (کتابشناخت متون امامیه) ـ ارزش تراث مکتوب امامیه و وظایف همارهٔ ما

ش ۵۷ (قرآن بسندگی) ـ زمینه‌های طرح مدّعای قرآن بسندگی

ش ۵۸ (قرآن بسندگی) ـ برخورد منافقانه با قرآن، آسیب جدّی مطالعات قرآنی

ش ۵۹ (قرآن بسندگی) ـ نگرش نظام مند به دین، به دور از افراط و تفریط؛ ضرورت جدّی همهٔ زمانها

ش ۶۰ (قرآن بسندگی) ـ نگرش اعتدالی به مقولهٔ اخباری و اصولی و اشاره به تفسیر آلاء الرحمن مرحوم علامه بلاغی

ش ۶۱ (قرآن و حدیث، پیوند ناگسستنی) ـ حدیث ثقلین در بیان خواجویی و شهرستانی

ش ۶۲ (قرآن و حدیث، پیوند ناگسستنی) ـ حدیث ثقلین، ضرورت‌های زمانه و چند عنوان برگرفته از گزارش «غیاب»

ش ۶۳ (زن و خانواده) ـ جایگاه بانوان در خانواده، با توجّه به تحوّلات دنیای جدید

ش ۶۴ (زن و خانواده) ـ آینده نگری، عقل گرایی، عمل محوری و تربیت امامت محور؛ شاخص‌های خانوادهٔ نمونه

ش ۶۵ (قرآن و حدیث) ـ تبیین قرآن بر اساس کلام عترت؛ پیوند دو جلوهٔ وحی الهی

ش ۶۶ (قرآن و حدیث) ـ پاسخ به چند پرسش در زمینهٔ رابطهٔ قرآن و مبیّن آن

ش ۶۷ (قرآن و حدیث) ـ مروری بر دعای چهل و دوم صحیفهٔ سجادیه

ش ۶۸ (قرآن و حدیث) ـ بهره‌گیری از تجربهٔ جهانی مقابله با کرونا برای غفلت زدایی از فرد و جامعه

ش ۶۹ (زن و خانواده) ـ ضرورت تحکیم بنیان خانواده در فضای بحران هویت

ش ۷۰ (کتابشناخت متون امامیه) ـ بازشناخت تجربه‌های گذشتگان و تلاشهای ضروری برای بهره‌گیری از آنها و روزآمدیِ آنها

ش ۷۱ (پژوهش‌های حدیثی) ـ خودیابیِ فرهنگی مبتنی بر گنجینهٔ پربار حدیث در مکتب اهل بیت

ش ۷۲ (پژوهش‌های قرآنی) ـ ترویج فرهنگ قرآنی در سطح کودکان و نوجوانان؛ ضرورت و مسائل

ش ۷۳ (پژوهش‌های قرآنی) ـ ضرورت اخلاق و اخلاص در پژوهش‌های قرآنی

ش ۷۴ (پژوهش‌های حدیثی) ـ بایسته‌های درایة الحدیث

ش ۷۵ (باورشناخت) ـ نگرش‌های باورشناسانه بر مبنای آموزه‌های عقلانی و وحیانی

ش ۷۶ (جابر بن عبدالله انصاری) ـ جایگاه بی بدیل جناب جابر در تاریخ و فرهنگ اسلامی

ش ۷۷ (باورشناخت) ـ گونه‌های ممدوح و مذموم تعصّب در باب عقاید؛ ویژگی‌ها و تفاوت‌ها

ش ۷۸ (پژوهش‌های حدیثی) ـ استخراج و تولید علم با پردازش گنجینه‌های حدیثی در دنیای فعلی

ش ۷۹ (پژوهش‌های حدیثی) ـ بایسته‌ها و نابایسته‌های پژوهش‌های حدیثی؛ فواید و آسیب‌ها

۷. سخن آغازین در هر شماره مزیّن است به نام نامی و اسم گرامی امام نور، که به یاد او زنده ایم و به انتظارش نشسته ایم.

جمله‌ای را که دو دهه پیش (بهمن ۱۳۸۲) در مطلع حرکت، ازسویدای وجود بر لوح ورق ثبت شد، بار دیگر مرور می‌کنیم؛ باداکه این رویکرد مقدّس را از یاد نبریم.

«به رأفت و رحمت پدرانهٔ آن امام همام عجّل الله تعالی فرجه امید می‌بندیم که ما را نیز مشمول لطف خود قرار دهد. و در راه این جهاد، هر لحظه چشم انتظار وعدهٔ حقّ و تخلّف ناپذیر الهی هستیم که فرمود: والذین جاهدوا فینا لنهدینّهم سبلنا».